

д-р соціол. наук, проф. **Калагін Ю. А., Мазур М. В.**

Харківський національний університет

Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба

ЖІНКИ І ВІЙНА. ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Останнім часом жінки все частіше реалізують себе у таких видах діяльності, що довгий час вважалися «виключно чоловічими». У Збройних Силах України кількість жінок-військовослужбовців постійно збільшується. Вони проходять військову службу у Сухопутних Військах, Повітряних Силах та Військово-морських Силах, поряд з чоловіками виконують відповідальні завдання в органах військового управління, в бойових розрахунках, на полігонах тощо.

Процес фемінізації армії, що детермінований об'єктивними та суб'єктивними чинниками триває. Зрозуміло, що стереотипи, які панують в армійському середовищі впливають на ефективність цього процесу, тому науковий аналіз проблем гендерних стереотипів залишається актуальним.

Соціологічне дослідження на тему: «Жінки і війна: історія та сучасність» було проведено у 2017 – 2018 роках згідно з планом наукової роботи Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба.

Результати аналізу підтвердили гіпотезу про поширення в армійському середовищі патріархальних стереотипів. У той же час аналіз результатів дослідження показав розповсюдження в армії стереотипів про доцільність залучення жінок на окремі військові посади. Це гендерно-детерміновані стереотипи, які структурують військову діяльність на чоловічу і жіночу, вказують на посади, які більше підходять чоловікам і посади, які більше підходять жінкам. Незначне розповсюдження мають стереотипи про доцільність залучення жінок на військову службу без обмежень.

Таким чином, в основному військовослужбовці-чоловіки дотримуються патріархальних гендерно-детермінованих стереотипів, що зовсім не сприяє підвищенню ефективності процесу фемінізації армії.

Тим не менше, продовжується реформа Збройних Сил України, насамперед вдосконалюється робота з різними категоріями

військовослужбовців. Актуальність проблем гендерної політики у Збройних Силах України зумовлена :

по-перше, загальною тенденцією активізації проблем гендерної політики у сучасному суспільстві;

по-друге, збільшенням чисельності жінок-військовослужбовців і жінок працівників у Збройних Силах України;

по-третє, розширенням кола військово-облікових спеціальностей і посад, які обіймають жінки-військовослужбовці;

по-четверте, домінуванням застарілих стереотипів щодо місця та ролі жінок у Збройних Силах;

по-п'яте, необхідністю визначення сутності і змісту гендерної політики у Збройних Силах України, визначенням пріоритетних напрямків її реалізації.

Вітчизняний досвід надання жінкам права захищати Батьківщину започаткувала доба Української революції 1917–1921 років. У проекті «Основного державного закону Української Народної Республіки» (1920 р.) є артикул № 50 «Про військову службу в Українській державі» де визначений порядок покликання жінок до служби в цілях оборони держави.

Здобуття Україною незалежності і розбудова Збройних Сил України відкрили нові можливості для українських жінок щодо реалізації їх прав.

Сьогодні у Збройних Силах України проходять військову службу і працюють майже 50 тисяч жінок, що становить приблизно п'яту частину від загальної кількості всього особового складу. Серед них 24298 військовослужбовців-жінок.

Гендерна політика у Збройних Силах України – діяльність органів військового управління та їх структурних підрозділів, командирів (начальників), яка регулює процеси розвитку соціальної взаємодії військовослужбовців обох статей у війську, вдосконалення та розвиток їх соціальних статусів і відносин з урахуванням армійських культурних традицій і стереотипів.

Попередній аналіз реалізації гендерної політики у Збройних Силах дозволяє окреслити її найбільш актуальні проблеми. До таких проблем належать:

1) домінування у свідомості військовослужбовців, насамперед у командно-керівного складу військових частин та жінок-

військовослужбовців, старих стереотипів щодо місця та ролі жінок у збройних силах;

2) недосконалість нормативно-правової бази щодо забезпечення не лише рівних прав, але й обов'язків військовослужбовців жіночої та чоловічої статі;

3) невирішеність цілого комплексу соціально-побутових умов, необхідних для забезпечення проходження військової служби представниками жіночої статі (умови проживання, медичне обслуговування, дитячі садочки та ін.);

4) відсутність належних умов для просування по службі і побудови військової кар'єри, самореалізації в умовах військової служби.

Література

1. Введение в гендерные исследования. Ч. 1 / под. ред. С. В. Жеребкина. – Харьков: ХЦГИ; СПб : «Алетейя», 2001. – 708 с.
2. Введение в гендерные исследования. Ч. 2 / под. ред. С. В. Жеребкина. – Харьков: ХЦГИ; СПб : «Алетейя», 2001. – 991 с.
3. Нечаева Н. А. Патриархатная и феминистская картины мира: анализ структуры массового сознания / Н. А. Нечаева. СПб: СПб филиал Института социологии РАН., 1997. – Ч. 2. – С. 21–24.
4. Шумакевич Наталья Владимировна. Гендерный аспект военной реформы: дис... канд. соц. наук: 22.00.04. / Н. В. Шумакевич. – Саратов, 2002. – 267 с.
5. Калагін Ю. Майбутній лейтенант Оксана Іваненко / Ю. А. Калагін // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1999. – № 2. – С. 200–204.